

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ*Шинкарьов Ю.В. Окремі аспекти здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану.*

У статті визначаються умови, що призвели до нормативно-правового урегулювання особливого режиму кримінального провадження. Констатується зумовленість введення таких механізмів до процесуального законодавства за наявності особливих умов, зокрема воєнного стану. Робиться висновок про відсутність належної глибини наукової розробки особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану. Визначається відсутність загальнотеоретичного визначення «особливий режим». Окреслюється коло умов, за наявності яких можуть бути задіяні елементи особливого режиму при здійсненні кримінального провадження в умовах воєнного стану. Робиться наголос на тому, що вихідним у даному випадку є режим воєнного стану, що впроваджується за певних умов та підстав. Визначається, що елементи особливого режиму можуть застосовуватися тільки за наявності введеного військового стану та умов, зазначених у ст. 615 Кримінального процесуального кодексу України. Констатується одночасне використання законодавцем понять «особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» та «особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану» у Розділі IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Наводиться відпрацьований у сучасній правовій літературі науковий погляд на правову природу особливого режиму кримінального провадження. Визначено, що у статті 615 Кримінального процесуального кодексу України не всі положення регулюють безпосередньо особливий режим досудового розслідування, це здійснюють лише окремі. Виділені елементи особливого режиму досудового розслідування регламентовані чинним Кримінальним процесуальним кодексом України. Констатується, що існує необхідність подальшого удосконалення чинного законодавства щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Ключові слова: особливий режим, кримінальне провадження, досудове розслідування, воєнний стан.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні Україна переживає найскладніші часи у своїй історії – боронить свою незалежність, суверенітет та територіальну цілісність. Це є серйозним іспитом для нашої держави та нашого народу. Незважаючи на складні умови, бойові дії, Україна підтверджує і підсилює вектор свого розвитку як сучасної правової, демократичної держави, у якій гарантується дотримання прав і свобод людини навіть в умовах війни. Але, на жаль, умови воєнного стану змушують правозастосовників працювати в особливих умовах. Саме це і викликало необхідність законодавчої регламентації особливостей досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У цьому контексті слід погодитися із Суховим Ю., Ткачуком А., Резніковою А., які зазначають, що «в умовах тривалої повномасштабної військової агресії надзвичайно важливу роль у збереженні внутрішньої стійкості держави відіграють механізми забезпечення правопорядку, які законодавець формує й удосконалює виходячи з викликів сьогодення». Не оминули зміни і кримінальну юстицію. Зокрема, законодавець вніс зміни до Розділу IX-1 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), що має забезпечити ефективно кримінальне переслідування осіб в умовах воєнного стану. Але концептуальним в даному випадку є те, «що зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у ч. 1 ст. 7 з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Тому аналіз вказаного закону слід здійснювати саме

крізь призму дотримання загальних засад кримінального провадження» [1, с. 361].

Різноманітні аспекти, які пов'язані із науковою розвідкою особливостей особливо-го режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану, досліджувалися у роботах окремих учених-процесуалістів, але так і не набули належної комплексності. Серед вчених, які вивчають названу проблематику, можна виділити: Берназ П.В., Глобюк І., Лазукову О.В. Остання є автором одного із найкращих монографічних досліджень у цьому напрямку «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» (2018 р.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є науковий аналіз окремих аспектів особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як визначають окремі практики, історія нормативного регулювання особливого режиму не обмежується одним роком. Так, Ірина Глобюк зазначає, що: «Розділ 9-1 з'явився у Кримінальному процесуальному кодексі ще у 2014 році, і передбачав розширення повноважень прокурора у зв'язку з введенням воєнного чи надзвичайного стану. Однак у зв'язку з набуттям війною широкомасштабного характеру розділ було перейменовано на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» [2]. Як визначають Лукомська А.А. та Захарко А.В., «Попередня редакція ст. 615 КПК України передбачала особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій

¹Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

та Луганській областях. Цією статтею також передбачалося: на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях; у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 163, 164, 234, 235, 247 та 248 цього Кодексу, а також повноважень щодо обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на строк до 30 діб до осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-114-1, 258-258-5, 260-263-1, 294, 348, 349, 377-379, 437-444 Кримінального кодексу України, ці повноваження виконує відповідний прокурор» [3, с. 118]. Також авторка Гловюк І., визначаючи правову значимість вказаних змін, констатувала, що певної трансформації зазнали «усі важливі інститути кримінального процесуального права та можливість їх реалізації в умовах воєнного стану» [2].

Саме важливість і значущість внесених змін призвели до того, що законодавець встановив нормативно чітко визначені умови, за яких може існувати такий особливий режим досудового розслідування.

Щодо таких умов згадувана вище науковиня запропонувала дещо суперечливу ідею спочатку про те, що особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану (ред. ЗУ від 14 квітня 2022 року № 2201-IX) як порядок, може бути застосований виключно у разі, якщо місце проведення досудового розслідування кримінального провадження, визначене відповідно до ст. 218 КПК України, відноситься до місцевості, на якій оголошено воєнний стан, а на сьогодні він оголошений на всій території України, а далі підкреслила, що «норми цієї статті сформульовані таким чином, що одні з них автоматично застосовуються під час дії воєнного стану, а інші – лише за умов, коли немає об'єктивної можливості виконувати загальну довоєнну норму» [2]. Такий підхід видається недостатньо конкретизованим. Хоча Закон щодо цього дозволяє зробити однозначні висновки. Згідно з положень ст. 615 КПК України є сукупність умов, коли здійснюється особливий режим кримінального провадження: 1. введення воєнного стану; та 2. якщо: 1) відсутня технічна можливість доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань; 2) відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, які передбачені статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК України; 3) відсутня об'єктивна можливість подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 4) відсутня технічна можливість доступу до Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи; 5) відсутня

об'єктивна можливість виконання процесуальних дій у строки, визначені статтями 220, 221, 304, 306, 308, 376, 395, 426 КПК України; 6) наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, які визначені статтею 208 КПК України, або виникли обгрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Водночас кожна із названих умов дозволяє впровадити окремі елементи особливого режиму досудового розслідування. Тобто завдяки сполучнику «та», викладеному у ст. 615 КПК України, як це зазначалося вище, можна зробити висновок про обов'язковість сукупності введення воєнного стану та зазначених умов.

Відправною точкою при цьому залишається саме введення воєнного стану. «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [4].

Але, попри визначення умов, за яких може бути задіяний особливий режим кримінального провадження – в жодній аналізованій науковій праці не було, на жаль, виділено чи конкретизовано поняття вказаного особливого режиму, що є певною прогалиною у теорії сучасного кримінального процесу. Існують тільки поодинокі спроби визначити правову природу особливого режиму через призму його «іманентних ознак, як: (а) поліджерельна нормативна основа; (б) тимчасовість; (в) можливість застосування лише на місцевості (адміністративній території), на якій законом запроваджено правовий режим воєнного, надзвичайного стану або проведення АТО; (г) наявність фактичної підстави для його запровадження – об'єктивно існуючої неможливості здійснення досудового розслідування у звичайному порядку; (д) розширення компетенції уповноважених суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, та встановлення зумовлених надзвичайною ситуацією певних обмежень прав і законних інтересів учасників кримінального провадження у зв'язку з превалюванням публічного інтересу; (е) обмеження дискреції прокурора переліком його виключних повноважень і можливість реалізації останніх лише за умови обов'язкового додаткового обгрунтування у процесуальних рішеннях підстав їх застосування» [5, с. 6]. Питання викликає і одночасне використання законодавцем понять особливого режиму досудового розслідування, судового розгляду

в умовах воєнного стану – відповідно до назви Розділу IX-1 КПК України і «особливого режиму кримінального провадження». Відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК України «кримінальне провадження – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність». Але при цьому законодавець в назві розділу не використовує узагальнюючого поняття кримінального провадження, що повинно мати своє пояснення. Аналізуючи положення ст. 615 КПК України, можна дійти висновку, що вона саме і містить комплекс елементів, що в своїй сукупності складають вищезазначений «особливий режим». Якщо взяти загальний комплекс елементів особливого режиму досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану, то окремі автори пропонують згрупувати їх у такі групи: 1) норми, що звужують сферу судового контролю, 2) норми, що пролонгують строки в кримінальному провадженні, 3) норми, що забезпечують здійснення правосуддя при проведенні кримінального провадження [6, с. 547-548]. Вказана класифікація є, безумовно, цікавою, але в даному випадку напрошується класифікація елементів особливого режиму на ті, які відносяться здебільшого до досудового слідства, та на ті, що відносяться до судового розгляду. Але в літературі, що існує – такої класифікації виявлено не було.

Виходячи із змісту вказаної статті, в ній містяться елементи особливого режиму як досудового розслідування, так і судового розгляду.

З усіх положень, викладених у ст. 615 КПК України, встановленню особливого порядку саме досудового розслідування присвячені не всі, а лише окремі з них. Їх можна виділити з огляду на поняття досудового розслідування, що визначено у п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України «досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження». Так, до них відносяться:

- рішення про початок досудового розслідування може бути прийнято дізнавачем, слідчим, прокурором, про що виноситься відповідна постановка, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 КПК України. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду). Відомості, що підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості, а процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних

засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, якщо фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин. За відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій чи інших процесуальних дій фіксація здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту завершення таких слідчих (розшукових) дій чи відповідних процесуальних дій.

При проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язане з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису;

- виконання керівником відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором окремих повноважень, передбачених статтями 140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245-248, 250 та 294 КПК України;

- зупинення строку досудового розслідування у кримінальному провадженні на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою;

- невідкладне проведення процесуальних дій одразу після появи можливості щодо її проведення, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану;

- можливість для уповноваженої службової особи здійснювати за наявності для цього підстав затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати строк, визначений статтею 211 КПК України. Якщо в умовах воєнного стану відсутня об'єктивна можливість доставити затриману особу до слідчого судді, суду у строк, передбачений статтею 211 КПК України, розгляд клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу здійснюється із застосуванням доступних технічних засобів відеозв'язку з метою забезпечення дистанційної участі затриманої особи.

Якщо затриману особу неможливо доставити до слідчого судді, суду у строк, передбачений статтею 211 КПК України для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу або забезпечити її дистанційну участь під час розгляду відповідного клопотання, така особа негайно звільняється.

Слід приєднатися до авторів, які зазначили, що «проаналізовані нововведення мають на меті забезпечити ефективне функціонування та

діяльність органів, що здійснюють досудове розслідування та дізнання. При цьому необхідно дотримуватися всіх вимог кримінальної процесуальної форми, гарантії прав учасників слідчих (розшукових) дій, враховувати потенційну небезпеку для їхнього життя чи здоров'я та складні умови, в яких сьогодні перебуває Україна, умови правового режиму воєнного стану» [7, с. 363].

Але, при цьому слід безумовно констатувати як недостатню наукову розробку питань, пов'язаних з особливим режимом, так і конкретних елементів такого режиму, що обумовлює актуальність і значущість наукових досліджень у цьому напрямку. Фактом є те, що глибина наукової розробки предмету статті є недостатньою - це стосується особливого режиму, як правового явища, так і його елементів. Важливим є як удосконалення нормативних приписів, так і розвиток їх теоретико-правового аналізу. Особливо це стосується як удосконалення нормативних приписів, так і їх теоретико-правового аналізу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз правового регулювання

особливого режиму кримінального провадження в умовах воєнного стану та основних наукових праць, що присвячені дослідженню цього правового феномену привели до певних висновків. По-перше слід безумовно констатувати що наукова розробка питань, пов'язаних з особливим режимом кримінального провадження є безумовно актуальною у сучасній правовій науці. По-друге, на жаль, окремі аспекти правового регулювання такого особливого режиму потребують подальшого удосконалення, та, можливо, впровадження додаткових елементів режиму такого роду. По-третє, потребують теоретико-правового дослідження як власне поняття «особливого режиму» так і його елементи, їх класифікація та правова природа. По-четверте, чіткого правового розуміння вимагають умови здійснення елементів особливого режиму в кожному конкретному випадку. Але при цьому, слід констатувати необхідність існування такого роду режиму в сучасних умовах, як такого що може забезпечити належний рівень правозастосування.

Література.

1. Ромейко А., Романюк В.В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*. 2022. С. 360-363.
2. Гловюк І. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/osoblivii-rezim-kriminalnogo-provazhennia-v-umovakh-vojennoho-stanu-advokat-irina-gloviuk>.
3. Лукомська А.А., Захарко А.В. Деякі особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану: матеріали наук.-практ. семінару. Дніпро: ДДУВС, 2022. С. 117-122. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10615/1/16.pdf>.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 19.10.2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Лазукова О.В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук із спеціальності 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Харків: 2018. 22 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15377/1/Lazukova_2018.pdf.
6. Гуцин О.О., Власенко Д.Р., Тищенко О.І. Особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану: законодавчі новації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 546-548.
7. Черниченко І.В., Мацола А.А. Особливості проведення слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 2. С. 358-363.

References.

1. Romejko, A., Romaniuk, V.V. (2022). «Special regime of pre-trial investigation under martial law». *Suchasni tendentsii rozvytku kryminalistyky ta kryminal'noho protsesu v umovakh voiennoho stanu*. pp. 360-363. Available at: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd5a141b-f3e1-4702-bb96-da470a04d127/content>.
2. Hloviuk, I. Osoblyvyj rezhym kryminal'noho provazhennia v umovakh voiennoho stanu. [Special regime of criminal proceedings under martial law]. Available at: <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/osoblivii-rezim-kriminalnogo-provazhennia-v-umovakh-vojennoho-stanu-advokat-irina-gloviuk>.
3. Lukoms'ka, A.A., Zakharko, A.V. (2022). «Some features of pre-trial investigation under martial law». *Aktual'ni problemy diial'nosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu*. [Deiaki osoblyvosti dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu]. *Proceeding of the Materials of the materialy nauk.-prakt. seminaru*. Dnipro: DDUVS. pp. 117-122. Available at: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/10615/1/16.pdf>.
4. Zakon Ukrainy «Pro pravovyj rezhym voiennoho stanu». (2023). [Law of Ukraine "On the Legal Regime of Martial Law"]. № 389-VIII dated October 19, 2023. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
5. Lazukova, O.V. (2018). Osoblyvyj rezhym dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho, nadzvychajnoho stanu abo u rajoni provedennia antyterorystychnoi operatsii. [Special regime of pre-trial investigation in conditions of war, state of emergency or in the area of anti-terrorist operation]. Abstract of Ph.D. Thesis. 12.00.09. Kharkiv. Ukraine. Available at: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15377/1/Lazukova_2018.pdf.
6. Huschyn, O.O., Vlasenko, D.R., Tyschenko, O.I. (2022). «Special mode of criminal proceedings under martial law: legislative innovations». *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*. № 5. pp. 546-548. Available at: http://www.lsej.org.ua/5_2022/131.pdf.
7. Chernyuchenko, I.V., Matsola, A.A. (2023). «Peculiarities of conducting investigative (search) actions under martial law conditions». *Elektronne nauкове vydannia «Analitichno-porivnial'ne pravoznavstvo»*. № 2. pp. 358-363.

Abstract.

Shinkarov Y. *Certain aspects of conducting a pre-trial investigation under martial law.*

The article identifies the conditions which led to the legal regulation of the special regime of criminal proceedings. The author states that introducing such mechanisms to procedural legislation is necessary, particularly in martial law conditions. The author

concludes that there is a lack of adequate depth of scientific research into the special regime of criminal proceedings under martial law. The author identifies the absence of a general theoretical definition of a "special regime" of this kind. The author outlines the range of conditions under which the elements of the special regime may be used in criminal proceedings under martial law. The author emphasizes that the starting point in this case is martial law, which is introduced under certain conditions and grounds. The author determines that the elements of the special regime may be applied if martial law is introduced, and the conditions specified in Article 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine only are met. The author states that the legislator simultaneously uses the concepts of "special regime of pre-trial investigation and court proceedings under martial law" and "special regime of criminal proceedings under martial law" in Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The author presents the scientific view of the legal nature of the "special regime" of criminal proceedings developed in the modern legal literature. It is determined that not all provisions of Article 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine directly regulate the special regime of pre-trial investigation; only some of them do so. The selected elements of the special pre-trial investigation regime are regulated by the current Criminal Procedure Code of Ukraine, but the author notes the need for their further development. The author notes a need to further improve the current legislation on the special regime of pre-trial investigation under martial law.

Keywords: special regime, criminal proceedings, pre-trial investigation, martial law.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2023 р.

Бібліографічний опис статті:

Шинкарьов Ю.В. Окремі аспекти здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 1. С. 28-32.

Shinkarov Y. Certain aspects of conducting a pre-trial investigation under martial law. Actual problems of innovative economy and law. 2024. No. 1, pp. 28-32.

УДК: 321.455:332.1; JEL classification: H43, R50

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-1-7>

БЕЛІКОВА Надія Володимирівна¹, доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, <https://orcid.org/0000-0002-5082-2905>
ЄРЬОМКА Данило Вікторович¹, аспірант кафедри державного управління, публічного адміністрування та економічної політики, <https://orcid.org/0009-0006-3231-0064>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Белікова Н.В., Єрьомка Д.В. Проектна діяльність як інструмент розвитку об'єднаної територіальної громади.

Встановлено необхідність розв'язання суперечностей між приватними та суспільними інтересами, між особистісними та управлінськими підходами, між громадським і національним баченням, а також пошуку сучасних механізмів вирішення проблем розвитку місцевих громад. Одним з таких механізмів виявилась проектна діяльність територіальних громад, яка є однією з найпоширеніших у світі. Така проектна діяльність підвищує ефективність і результативність діяльності місцевої громади, покращує якість суспільного життя та посилює її конкурентоспроможність завдяки своїй цілеспрямованості, орієнтованості на своєчасність і якість результатів, можливості отримання фінансових ресурсів з різних джерел. Доведено, що проектна діяльність територіальних громад – це дієвий механізм їх розвитку. Обґрунтовано, що застосування проектного менеджменту в діяльності територіальних громад є одним із сучасних інструментів забезпечення сталості та конкурентоспроможності. Наведено головні аргументи щодо доцільності застосування концепції управління проектами для розроблення та здійснення програм і проектів у сфері державного управління та місцевого розвитку. Розглянуто низку чинників, що визначають необхідність використання та ефективність проектного менеджменту у діяльності територіальних громад. У стратегічному плані проектний підхід дає можливість сконцентрувати зусилля органів державної влади на вирішення нагальних проблем перспективного розвитку суспільства на його основних напрямках, зниження напруги в соціально-політичній сфері, шляхом підвищення ефективності діяльності державних органів укріпити їх легітимність і стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, встановити стійкий партнерський діалог з громадами та інституціями громадянського суспільства.

Ключові слова: проект, проектне управління, проектна діяльність, ефективність проектно-діяльності, об'єднана територіальна громада, рівень готовності громади до проектно-діяльності, стратегічний розвиток територій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Місцеве самоврядування в демократичній державі є основою конституційного ладу, фундаментальним принципом організації публічної влади та гарантією місцевого добробуту й економічного розвитку. Основними суб'єктами місцевого самоврядування та головними носіями його функцій і повноважень є територіальні громади сіл, селищ і міст.

Процеси децентралізації в сучасних умовах мають на меті створення нових, прогресивних, потужних і спроможних об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ). Реформування місцевого самоврядування, що нині триває в Україні, має забезпечити сталий розвиток самодостатніх територіальних громад і гарантувати населенню

економічне майбутнє, працевлаштування та добробут, особливо в теперішніх передкризових умовах розвитку економіки. У цьому контексті вирішального значення набувають питання переходу громад зі стану об'єкта управління до стану суб'єкта управління, залучення широких верств суспільства до управління розвитком своїх громад шляхом ефективного використання проектно-орієнтованого управління стратегічним розвитком ОТГ.

В умовах щораз більших вимог суспільства до влади щодо вирішення соціально-економічних, політичних, етнічних і соціальних проблем необхідно шукати сучасні механізми розв'язання суперечностей між приватними та суспільними інтересами, між державним і національним

¹Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця